

ЕНЕРГЕТСКИ АСПЕКТ БРИСЕЛСКИХ ПРЕГОВОРА

Жељко Јовић

Академија за националну безбедност, Београд, Србија
jovicze@gmail.com

Апстракт

Предмет рада је свеобухватно сагледавање бриселских преговора анализом садржаја докумената потписаних у Бриселу, током разговора Београда и Приштине, са посебним освртом на енергетски аспект преговора, а у контексту енергетске безбедности Републике Србије. У првом делу рада дефинише се суштина енергетске безбедности, као и појам енергетске безбедности Србије. Сам процес техничких и политичких преговора, односно читав ток преговора у Бриселу, као и појединачне области које су њиме обухваћене, анализира се у другом делу рада. У трећем делу рада разматра се енергетски аспект преговора, од Бриселског споразума (Први споразум о принципима нормализације односа Београда и Приштине), преко других докумената, око којих су сагласност постигли Београд и Приштина. У закључним разматрањима сагледава се укупан значај „енергетских” веза централне Србије и КиМ, значај преговора, ефекти потписаних докумената, како са аспекта енергетске тако и економске, политичке и укупне безбедности Србије.

Кључне речи: Бриселски преговори, Бриселски споразум, енергетика, енергетска безбедност, Косово и Метохија, Република Србија.

ENERGY ASPECTS OF THE BRUSSELS NEGOTIATIONS

Abstract

The subject matter of this paper is taking a comprehensive overview of the Brussels negotiations by means of content analysis of the documents undersigned in Brussels in the framework of talks held between Belgrade and Prishtina, with special attention given to the energy aspects of the negotiations, in contexts of energy security of the Republic of Serbia. The first part of the paper defines the essence of energy security as well as the concept of energy security of the Republic of Serbia. The second part looks into the process of technical and political negotiations itself, taking stock of the entire course of negotiations undertaken in Brussels, while also focusing on individual areas covered by the Dialogue. The third part of the paper examines the energy aspect of the negotiations, starting from the Brussels Agreement (The First Agreement on Principals Governing the Normalization of relations) and through to the rest of the documents on which Belgrade and Prishtina have agreed. The closing considerations take stock of the overall significance of the "energy" links between Central Serbia and Kosovo and Metohija, the importance of the negotiations, the effects of the undersigned documents, not only in

terms of energy security, but also from the point of view of the economic, political and overall security of the Republic Serbia.

Key words: Brussels negotiations, Brussels Agreement, energy, energy security, Kosovo and Metohija, the Republic of Serbia.

УВОД

Република Србија егзистира у веома специфичним регионалним и глобалним условима, у којима се пре може очекивати усложњавање и компликовање политичке, економске, социјалне и безбедносне ситуације (па и у сфери енергетске безбедности), него релаксација односа и просперитет региона и света у целини.

У том смислу, говорећи о уоченим трендовима, компаративним енергетским недостацима и предностима Србије, те имплементацији националне стратегије у област енергетике, тешко се може заобићи простор Косова и Метохије (у наставку текста: КиМ). Наиме, ради се о енергетски важном делу територије Србије, који функционише у посебним политичко-економско-безбедносним условима, чији северни део је у великој енергетској зависности од централне Србије¹ (што се у великој мери и данас одражава на укупну енергетску безбедност Србије).

КиМ пре свега карактерише чињеница да се већим делом налази под контролом Привремених покрајинских институција самоуправе у Приштини (ПИС)² – које Србија посматра као део сопственог система, а које, са друге стране, за Приштину (и значајан део „међународне заједнице“) имају атрибуте државности, те самим тим и никакве везе са Србијом.

Управо из тог разлога, узевши у обзир дијаметрално супротне ставове Београда и Приштине у вези са статусом КиМ, посебна пажња мора се обратити и на одељке преговора у Бриселу који се тичу енергетике, а због далекосежности позитивних или евентуалних

¹ Након проглашења независности тзв. државе „Косово“, становништво севера КиМ неселективно је искључено са мреже напајања електричном енергијом. Одлуком српског Министарства рударства и енергетике од 20. 10. 2009. г. и Закључком Владе Србије од 30. 11. 2009. г., север КиМ се снабдева електричном енергијом из централне Србије, ангажовањем производних капацитета ЈП ЕПС – око 200 GW/h, али и ел. енергијом из ХЕ „Газиводе“ (ЈП „Ибар“ Зубин Поток) – око 80 GW/h.

² Институције у Приштини, које реално постоје и које имају и спроводе надлежности на делу КиМ, посебно јужно од Ибра, Србија третира као Привремене институције покрајинске Владе, дакле као саставни део сопственог система. Од момента једнострано проглашене независности (17. 2. 2008), Приштина сматра да је „Косово“ независна држава.

негативних аспеката закључака тих преговора, по грађане и имовину Србије, односно по укупан ниво енергетске безбедности земље.

ЕНЕРГЕТСКА БЕЗБЕДНОСТ – ФЕНОМЕН САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА И НАУКЕ

Савремено друштво суочава се данас са бројним дилемама и пре свега озбиљним кризама. Међународни односи оптерећени су изазовима, ризицима и конкретним претњама, које у великој мери подсећају на поједине моменте у предвечерје великих ратова који су на просторима Европе, али и целе планете, током прошлог века проузроковали огромне људске и материјалне губитке.

И тада, а посебно у времену у којем тренутно живимо, један од кључних фактора била је и остала управо енергија. Извори енергије, као и путеви њеног транспорта, у средишту су спољнополитичких циљева и активности већине држава, те и других актера у међународним односима. Део научне јавности често указује на то да су енергија и геополитика тесно везани појмови, као и да је „20. век показао да је приступ енергетским ресурсима постао главни фактор у одређивању победника ратова” (Pascual, 2015, стр. 3).

Иако у стручној јавности постоје бројни правци и различита виђења самог појма енергетске безбедности, већина аналитичара у овој области сагласна је у оцени да су дешавања из седамдесетих година прошлог века, конкретно она у вези са чувеном нафтном кризом 1973. г., допринела да се енергетска безбедност почне посматрати далеко озбиљније и у широј јавности, али и у науци.

Данијел Јерцин (Daniel Yergin), један од истакнутијих теоретичара, при дефинисању појма енергетске безбедности, поред осталог, указује и на Винстона Черчила, који је својом „историјском одлуком” да изворе напајања британске морнарице пребаци са угља на нафту покушао да стекне предност у односу на немачке супарнике. Јерцин сматра да је управо овај Черчилов потез енергетску безбедност означио питањем националне стратегије, али се додатно упушта у преиспитивање субјеката енергетске безбедности, напомињући да:

„оно што је било парадигма енергетске безбедности последње три деценије, сада је превише ограничено и мора бити проширено и мора укључити многе нове факторе” (Yergin, 2006, р. 69).

У свом приступу дефиницији енергетске безбедности, Јерцин значајно место поклања диверзификацији, еластичности, препознавању реалности интеграције и значају информација (четири Јерцинова принципа). Односно, нове факторе који ће проширити дефиницију енергетске безбедности овај аутор пре свега види у убрзаној еволуцији глобалне трговине енергентима, рањивости ланца снабдевања, тероризму и интеграцији главних нових економија у светско тржиште.

Потврђујући да основна дефиниција енергетске безбедности јесте пре свега физичка сигурност – заштита инфраструктуре, ланаца снабдевања, рута размене и очување могућности снабдевања енергентима на други начин уколико је то потребно, Марко Парезановић додаје да:

„иако енергетска безбедност многим звучи као апстрактна брига, она не представља само идентификовање претњи већ дефинише односе међу народима и указује како енергетика утиче и на њихову националну безбедност” (Парезановић, 2014, стр. 21).

Тражећи најбољу формулацију која садржи све неопходне елементе свеобухватне дефиниције појма енергетске безбедности, Дарко Надић истиче да се енергетска безбедност често и на националном и на глобалном нивоу погрешно своди само на просту „доступност енергената, у довољној количини и по прихватљивим ценама, стабилност испорука, као и физичку безбедност гасовода и нафтовода” (Надић, 2012, стр. 42), односно да се овај појам углавном уско посматра као:

„стање у коме једна нација, сви њени грађани и предузећа, имају приступ довољним количинама енергије по разумној цени, без ризика од прекида у снабдевању у блиској будућности” (Надић, 2012, стр. 42).

Критикујући овакве ставове, Надић напомиње да се на овај начин дефиниција енергетске безбедности заправо сужава, јер се тако пре свега дефинише као подврста националне безбедности.

Управо желећи да оде корак даље од појединих дефиниција енергетске безбедности које излаже научној критици, Д. Надић изводи дефиницију националне енергетске безбедности, као енергетске самосталности или енергетске самодовољности. Са друге стране, у први план истичући глобалне еколошке проблеме и несташицу енергената, Надић глобалну енергетску безбедност дефинише као:

„стање и процес у коме је обезбеђен стабилан, сигуран и континуиран доток енергената (пре свега нафте и гаса) свим нацијама, уз истовремено обезбеђивање минимума интереса произвођача, у смислу стабилних цена и поуздане тражње...” (Надић, 2012, стр. 42).

Поред науке, у ужем смислу, појмом енергетске безбедности помно се баве и поједине институције Србије. У том смислу, свакако је важно место које енергетској безбедности у укупном систему националне безбедности придаје Стратегија националне безбедности Републике Србије. Такође, надлежне институције су се јасно одредиле и у погледу довољно обухватне дефиниције енергетске безбедно-

сти, видевши је као „довољну и адекватну понуду енергије, односно сигурно, поуздано и квалитетно снабдевање енергијом” (*Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025, са пројекцијама до 2030*, 2015, стр. 23).

ПРЕГОВОРИ БЕОГРАДА И ПРИШТИНЕ

Од окончања рата 1999. г., КиМ било је под протекторатом Уједињених нација (УН), на основу Резолуције 1244. Независност покрајине једнострано је проглашена 17. 2. 2008. г. и такво стање је до сада признала већина чланица ЕУ, тачније 23 државе (негативан став по овом питању у ЕУ и даље имају Словачка, Румунија, Грчка, Кипар и Шпанија). Укупан број држава чланица Уједињених нација (УН) које су до данас признале независност тзв. Косова јесте 109.

Посредовањем Европске уније (ЕУ), уз подршку администрације САД, 8. марта 2011. г. покренут је процес дијалога између Београда и Приштине, а на основу Резолуције Генералне скупштине УН А/RES/64/298 од 9. септембра 2010. године (*Извештај о досадашњем процесу политичког и техничког дијалога са Привременим институцијама самоуправе у Приштини уз посредовање Европске уније, укључујући процес имплементације постигнутих договора*, 2013, стр. 1). Природа дијалога у овој фази преговарања била је углавном техничке природе. Наравно, на почетку дијалога у овој новој форми, а уз присуство бројних проблема и готово непомирљивих ставова, било је потребно неколико рунди разговора (одржано је укупно девет рунди у овој фази дијалога) да би се постигли видљиви помаци и усвојили конкретни закључци.

Договор о слободи кретања и матичним књигама постигнут је у петој рунди, 2. јула 2011. г., да би 2. септембра исте године (шеста рунда) обе стране усагласиле ставове и око питања царинских печата и катастра. Договор о признавању универзитетских диплома постигнут је крајем 2011. г. (током седме рунде), као и договор о интегрисаном управљању административним линијама (ИВМ), који је иначе постигнут током осме рунде дијалога. Почетком 2012. г., током девете рунде преговора, постигнута је сагласност око начина учешћа КиМ у свим формама регионалне сарадње, пре свега на начин да се током присуства и активности у разним телима, форумима и организацијама регионалног карактера, тзв. држава Косово представља не као „Република Косово”, него као Косово са звездicom/фуснотом (*), којом се јасно дефинише да је тај назив „без прејудицирања статуса и у складу са Резолуцијом Савета безбедности 1244 и мишљењем Међународног суда правде о Декларацији о независности Косова” (*Извештај о досадашњем процесу политичког и техничког дијалога са Привременим институцијама самоуправе у Приштини уз по-*

средовање Европске уније, укључујући процес имплементације постигнутих договора, 2013, стр. 17).

Од октобра 2012. г. дијалог се наставља, али су у оптицају и теме које су политичког карактера, што у одређеном смислу даје другу димензију и самим преговорима. У оквиру ове, „политичке фазе” дијалога, одржано је десет рунди преговора, током којих се дошло и до конкретних резултата. Поред осталог, већ на почетку ове фазе дијалога постигнут је договор у вези са именовањем официра за везу (друга рунда, новембар 2012. г.), као и договор о успостављању заједничког управљања на 4 административна прелаза (трећа рунда, децембар 2012. г.). Током четврте рунде (јануар 2013. г.) није било конкретнијих договора, али је значајна чињеница да је том приликом први пут отворено неколико питања у вези са севером КиМ. Шеста рунда (март 2013. г.) остала је упамћена јер је тада постигнута „начелна сагласност о формирању Заједнице српских општина на КиМ, али не и сагласност о надлежностима те заједнице” (*Извештај о досадашњем процесу политичког и техничког дијалога са Привременим институцијама самоуправе у Приштини уз посредовање Европске уније, укључујући процес имплементације постигнутих договора*, 2013, стр. 21). Седма, осма и девета рунда (март и април 2013. г.) углавном су протекле у безуспешном усаглашавању ставова у вези са Заједницом српских општина, пре свега њених надлежности, да би током десете рунде (април 2013. г.) дошло до парафирања Првог споразума о принципима који регулишу нормализацију односа, познатијег као *Бриселски споразум*. Након тога, са мањим или већим проблемима и озбиљним примедбама сваке стране, одржан је велики број састанака, чији циљ је било усаглашавање начина практичне примене договорених решења.

Драган Ђукановић истиче да је технички дијалог између Београда и Приштине „успео да постепено растерети обе стране веома лошег наслеђа конфликта на Косову с краја протеклог века” (Ђукановић, 2013, стр. 371). Исти аутор сматра да је дијалог допринео да се, захваљујући медијацији Европске уније, отклоне бројни административни и процедурални проблеми, који су свакодневно оптерећивали грађане и српске и албанске националности на КиМ.

Овакав став Ђукановића је добрим делом прихватљив, али уз напомену да проблеми на „терену”, дакле у реалном животу на КиМ, и код Албанаца, а у далеко већој мери код Срба, нису решени, те да је једна од кључних потешкоћа сама примена договореног. Исход парламентарних избора у косовским институцијама, одржаних у јуну 2017. г., на којима су Срби учествовали у неколико „колона” (али на којима је убедљиву већину освојила листа коју подржава Београд), не буди наду и оптимизам. Могућ развој догађаја на политичкој сцени у Приштини прети да се преговори са Београдом потпуно обуста-

ве (што ће свакако зависити и од јачине притиска ЕУ и других важних међународних субјеката на Приштину), или да се у најбољем случају наставе, али уз максимално заоштрену реторику и „затезање” на већ постигнутим решењима (нпр. о Заједници српских општина), а посебно на питањима у којима доминира став о имовини, коју и Београд и Приштина виде као искључиво своју. У том контексту, енергетика ће свакако бити у средишту пажње, како они елементи који су већ усаглашени током претходних преговора тако и нове теме које ће се неминовно отворити.

У стручној јавности и јавном мњењу у Србији постоје различита мишљења о сврсисходности самог дијалога и његовом учинку. Од оштрих критика, које се противе било каквој врсти дијалога, преко умерених – са објективним и прихватљивим примедбама, па до оних које сваку иницијативу и активност у дијалогу поздрављају и карактеришу као обавезну и приоритетну. Управо то и јесте једна од битних карактеристика модерног политичког живота у Србији, различито схватање политичких елита, стручне и шире јавности, на који начин решити компликовано питање КиМ, односно којим путем ићи до коначног решења. Одатле је стручно разумевање сваке ставке преговора, а посебно овако важне теме каква је несумњиво енергетика, од пресудне важности за пре свега жељени српско-српски консензус.

ЕНЕРГЕТСКИ АСПЕКТИ ПРЕГОВОРА БЕОГРАДА И ПРИШТИНЕ

Један од важних аспеката преговора (дијалога) Београда и Приштине била је и област енергетике, пре свега у области електроенергетике.³

Још 30. новембра 2012. г. дошло је до првог покушаја да се две стране састану и разговарају на тему електроенергетике, али су конкретни резултати изостали јер се на заказаном састанку нису појавили представници приштинске делегације. Састанци на поменту тему, на техничком, односно тзв. експертском нивоу, одржани су децембра 2012. г. и фебруара 2013. г., када се разговарало о „спорним питањима и модалитетима за њихово решавање” (*Извештај о досадашњем процесу политичког и техничког дијалога са Привременим институцијама самоуправе у Приштини уз посредовање Европске уније, укључујући процес имплементације постигнутих договора*, 2013, стр. 19).

---

³ Остали енергетски системи на КиМ или не постоје или нису у довољној мери развијени, те стога нису ни били примарна тема преговора – попут гаса, нафте, обновљивих извора енергије, изузев хидроцентралне „Газиводе”, која је посебан аспект ове области.

Тачком 13 *Првог споразума о принципима који регулишу нормализацију односа* предвиђено је да две стране интензивирају разговоре о енергетици и телекомуникацијама и да их окончају до 15. јуна 2013. године.

Ако тачку 13 посматрамо као кључну тачку, тачку којом је питање енергетике уведено у дијалог, даље бисмо могли да закључимо да је носећа конструкција свих даљих разговора на ову тему Споразум из области енергетике од 8. септембра 2013. године. Овим договором Београд и Приштина су пре свега потврдили своју спремност да испуне све обавезе предвиђене *Уговором о оснивању Енергетске заједнице*, као и да ће се у области енергетике придржавати и других правних тековина ЕУ.

Споразумом је било договорено и да *Оператор система трансмисије и тржишта електричне енергије Косова (KOSTT) и Електро мреже Србије (ЕМС)* потпишу и посебан билатерални споразум, који би детаљније регулисао односе између два система. Такође, део овог договора био је и да се KOSTT од стране Београда призна као оператор преносног система за територију КиМ како би се овом телу омогућило учествовање у другим организацијама и механизмима,⁴ као и да ЕМС пружи подршку KOSTT да постане члан важне међународне организације у области енергетике –ENTSO-E (*Европска мрежа оператора преносних система електричне енергије*).

Тачком 4 Споразума из 2013. г. било је предвиђено убрзање отварања тржишта до 1. 7. 2014. г., као подстицај оснивању новог српског предузећа за снабдевање потрошача електричном енергијом, које је по договору требало да буде основано „у складу са косовским правним и регулаторним оквиром” (*Споразуми у вези са енергетиком*, 2013, чл. 4), а бавило би се снабдевањем потрошача електричном енергијом, уз могућност да потрошачима на северу КиМ пружи и услуге дистрибуције, које су том приликом у самом Споразуму дефинисане као издавање и наплата рачуна, и одржавање и физичко повезивање нових потрошача. У склопу ове тачке споразума било је предвиђено и да ново предузеће може да електричну енергију продаје и купује и на отвореном тржишту. Предуслов за остваривање ове тачке је потписан споразум са KOSTT како би нова фирма могла несметано да ради на „косовском” тржишту електричне енергије.

У делу члана бр. 5 поменутог споразума наведен је и став који би у будућности могао битно да утиче на укупан ниво енергетске безбедности Србије, а то је одредница да ће KOSTT поново повезати далековод од 110 kV до места Валач, „а да ће тренутни оператери у подстаници у Валачу поштовати упутства која буду добијали из ко-

---

⁴ Попут механизма за регулисање загушења, организације ИТС и других сличних.

совског диспечерског центра” (*Споразуми у вези са енергетиком*, 2013, чл. 5). Графостаница „Валач” је заправо тренутна тачка „раздвајања” електроенергетског система централне Србије и Косова и Метохије, односно место тзв. балансирања, те у том смислу има и стратешки значај.

Непосредни резултат Споразума из 2013. г., након преговора ЕМС и КОСТТ под окриљем организације ENTSO-E, били су *Оквирни споразум о сарадњи ЕМС–КОСТТ* и *Оперативни споразум о управљању мрежом и системом ЕМС–КОСТТ*, а убрзо је настављен и сам политички дијалог, током којег је септембра 2014. г. парафиран тзв. Акциони план.

Међутим, и поред чињенице да је потписан конкретан договор, да су представници ЈП Електропривреда Србије (ЕПС) крајем 2014. године Косовској агенцији за регистрацију бизниса (KARB) предали сву тражену документацију (све неопходне апликационе формуларе и статуте компанија), за потребе регистравања две нове компаније, друга страна није дозволила регистрацију, односно почетак рада самих компанија. Једна од тачака спорења било је различито тумачење појма „дистрибутивне услуге”, под којим представници Београда подразумевају дистрибуцију електричне енергије, имајући на уму и чињеницу да појам „дистрибутивне услуге” не познаје ниједно законско решење, док се Приштина позива на стриктне одредбе Споразума, у којем је код појма дистрибутивних услуга, како смо већ указали, таксативно наведено да се под тим сматра само издавање и наплата рачуна, одржавање и физичко повезивање нових потрошача (далеко уже тумачење појма дистрибуције).

Нови споразум у области енергетике између Београда и Приштине – *Закључци посредника ЕУ о спровођењу Споразума о енергетици из 2013. године*, потписан је 25. 8. 2015. г. Овим документом договорено је да се оснује нова компанија ЕПС-а, за трговину електричном енергијом на Косову, која би добила лиценцу за увоз, извоз и транзит електричне енергије. Такође, договорено је и да се оснује нова компанија за услуге снабдевања и дистрибуције („ЕлектроСевер”), као и да се овој новооснованој фирми „изда лиценца за снабдевање потрошача, куповину и продају електричне енергије на отвореном тржишту, те увоз и извоз електричне енергије” (*Закључци посредника ЕУ о спровођењу Споразума о енергетици из 2013. године*, 2015). Услов за ове ставке договора је да све буде у складу са „косовским законодавством”, као и да КОСТТ постане члан ENTSO-E.

Према подацима Владине Канцеларије за координационе послове у преговарачком процесу са Привременим институцијама самоуправе у Приштини, Влада Републике Србије је 11. фебруара 2016. године донела *Решење о давању сагласности на оснивање компанија „ЕПС трговина“ ДОО и „Електросевер“ ДОО*. Међутим,

иако је ЈП ЕПС по трећи пут предао документацију за регистрацију две компаније тзв. Косовској агенцији за привредне регистре (дакле, сву документацију која је била тражена и неопходна, укључујући и статуте нових компанија), Приштина је поново одбила да региструје ове компаније, образложивши то ставом да оснивачки акти садрже терминологију која, како су навели, није у складу са статусно неутралном формом преговора.⁵ У намери да избегне регистрацију две нове компаније, на пленарном састанку Регионалне групе континенталне Европе *ENTSO-E*, јуна 2016. г., Приштина је покренула поступак измене документа *Connection Agreement (Споразум о повезивању)*,⁶ са циљем да се омогући да КОСТТ постане засебна контролна област и без претходно испуњеног услова који се тиче регистравања нових српских компанија. Иако до данас није било промена по овом питању, због инсистирања ENTSO-E на компромисном решењу, односно имплементацији свих договорених ставки, постоји могућност да током 2017. г. ова међународна организација усвоји захтев Приштине да се КОСТТ додели засебна контролна област и без услова које је Србија тражила. Ова иницијатива би се могла остварити, на штету интереса Србије, доношењем новог Споразума о повезивању, који не би садржао обавезујућу калузулу. И поред тога што представници Београда не би парафирали овај нови и измењени споразум, он би имао међунорадноправну снагу, јер је довољно да добије подршку већине чланица ENTSO-E.

Наравно, у том смислу, сигурно да је кључни циљ Приштине стварање услова да се преузме контрола над трафостаницом „Валач”, чиме би КОСТТ практично постао контролор области, која се у међународно признатом електроенергетском систему простире на целој територији КиМ, али се у том случају балансирање између два преносна система више не би вршило у ТЦ „Валач”, него на делу вода који „Валач” повезује са Новим Пазаром (што је за Србију стратешки неповољнија варијанта).

---

⁵ Према наводима Владине Канцеларије за координационе послове у преговарачком процесу са Привременим институцијама самоуправе у Приштини, захтеви су одбијени уз образложење да таксативно навођење делатности поред уписа конкретних шифара делатности, које је договорено са ЕУ посредницима и Приштином, није прихватљиво, као и да преамбула Статута не садржи позивање на Аранжман о енергетици и тзв. косовско законодавство.

⁶ Споразум потписан између ЕМС и КОСТТ октобра 2015. г. у Будви. Према наводима Владине Канцеларије за координационе послове у преговарачком процесу са Привременим институцијама самоуправе у Приштини, овим документом (члан 16 Уговора), било је јасно предвиђено да ће КОСТТ постати засебна контролна област, али тек након што компанија „Електросевер” постане оперативна и претходно добије лиценцу за послове снабдевања електричном енергијом.

Споразумом из 2015. г., поред наведеног, прецизирано је и то да ће „ЕлектроСевер” имати право на издавање и наплату рачуна, да ће KOSTT, KEDS⁷ и ERO (Регулаторно тело) имати приступ инфраструктури за пренос и дистрибуцију, као и подацима о потрошачима (који ће бити достављени посредством ЕУ).

Сходно чињеници да је у свим областима које су предмет политичког дијалога Београда и Приштине, а посебно у области енергетике, имовина пресудно питање, на крају поменутог споразума дефинисано је и да Србија сматра да је:

„у складу са домаћим и међународним правом, односно Резолуцијом СБУН 1244, имовина на територији Косова у власништву Србије, према посебном покрајинском уређењу и у потпуности у сагласности са Уставом Србије” (*Закључци посредника ЕУ о спровођењу Споразума о енергетици из 2013. године*, 2015).

Сличан став по питању имовине у истом споразуму имали су и представници Приштине, односно у сам споразум унета је одредба да „Косово сматра да је сходно Уставу и законима Косова, у складу са Резолуцијом 1244 и релевантним Уредбама УНМИК-а, имовина на територији Косова у власништву Републике Косово” (*Закључци посредника ЕУ о спровођењу Споразума о енергетици из 2013. године*, 2015).

Иначе, питање имовине на КиМ посебно постаје занимљиво од 1. 3. 2017. г., када су надлежне приштинске институције усвојиле одлуку којом се све некретнине „регистроване на име Социјалистичке Федеративне Републике Југославије или Републике Југославије, Социјалистичке Републике Србије, односно Републике Србије и Социјалистичке Аутономне Покрајине Косово, укључујући али не и ограничавајући се на њихове националне, административне, војне органе и бивше друштвено-политичке организације, регистровати на име Републике Косово, као власника ових непокретности” (*Одлука*, став 1, 2017). На овај начин, једнострано нелегално присвајајући сву друштвену имовину која је припадала Србији, отвара се нова фаза затегнутих односа и сукобљавања, при чему ће, како смо већ навели, посебно интересантан бити развој догађаја у области енергетике.

---

⁷ Служба за дистрибуцију електричне енергије на Косову д.д. (КЕДС). Већински власник су турске фирме „Çalik Holding” и „Limak”.

ЗАКЉУЧАК

Оно што је свакако заједнички именитељ свим државама у чијем саставу се Србија са КиМ налазила након Другог светског рата (од ДФЈ, преко ФНРЈ, СФРЈ, СРЈ, ДЗ СЦГ, до данашње Републике Србије) свакако јесте неразвијеност КиМ, простора који је уз све економске и социјалне проблеме, готово увек био додатно оптерећен и веома озбиљним политичким кризама, заснованим пре свега на етничко-верском сукобу Срба и Албанаца.

Без значајнијих привредних субјеката, са великим социјалним проблемима, огромном стопом незапослености, Косово и Метохија су увек зависили од помоћи централних власти, пре свега Београда.

У том смислу би требало посматрати и данашње стање у енергетском сектору на том простору, које је додатно искомпликовано чињеницом да је, са једне стране, КиМ зависно и везано за централну Србију, а да је, са друге стране, део система Привремених институција самоуправе у Приштини (ПИС), односно институција тзв. независне државе „Косово”. Наравно, читава ова подела резултат је, како смо већ навели, дијаметрално супротних ставова Београда и Приштине, по питању статуса КиМ, али је и чинилац више у прилог тези да је у смислу енергетске безбедности КиМ на веома ниском нивоу и да може бити проблем и локалног, али и регионалног карактера.

Централна Србија и КиМ свакако су енергетски веома везани, посебно ако посматрамо зависност севера КиМ од енергената који долазе из централне Србије, мада ништа мањег значаја није помоћ у енергентима, која се доставља српским срединама јужно од реке Ибар.

Срби и Албанци могу ићи даље ка будућности, кроз сукобе и трвења, или дијалогом, разумевањем и схватањем да постоје и неки заједнички интереси, без обзира на непомирљивост става о статусу КиМ, као и да постоји и заједничка будућност, без обзира на то како ћемо је живети, заједно или само једни поред других. Каква ће та заједничка будућност бити, делом ће се одговорити и кроз закључке и споразуме који се донесу у оквиру дијалога у Бриселу, а од којих ће се неки односити и на енергетику – енергетску безбедност.

Један од највећих, можда и непремостивих проблема у области енергетике ће бити имовина, коју и Србија и тзв. држава Косово виде као своју и неotuђиву. Другим речима, договор или изостанак договора око кључних енергетских питања, попут Газивода и трафостанице „Валач”, значиће опредељивање за један од поменутих путева у укупним односима Срба и Албанаца, биће један од кључних параметара нивоа енергетске безбедности централе Србије и КиМ, са једне стране, и тзв. државе Косово, са друге стране. А како смо већ навели, однос Срба и Албанаца, па и о питањима везаним за енергетику, у великој мери може утицати на укупне „енергетске односе” у

целом региону, посебно ако се у обзир узму све постојеће иницијативе, инфраструктурни пројекти, планирани нови гасоводи и интерконектори, односно све оно што је предвиђено у будућности, а што би региону требало да обезбеди позитиван и потребан ниво енергетске безбедности, која постаје једно од кључних питања савремених међународних односа.

ЛИТЕРАТУРА

- Ђукановић, Д., (2013) „Односи између Београда и Приштине: од техничког до политичког дијалога” [Relations between Belgrade and Pristina: from the Technical Dialogue to Political], *Међународни проблеми*, Вол. LXV, стр. 365–385.
- Закључци ЕУ посредника о спровођењу Споразума о енергетици из 2013. г., *Канцеларија за Косово и Метохију Владе Србије*, (2015), видети: <http://www.kim.gov.rs/p20.php>
- Извештај о досадашњем процесу политичког и техничког дијалога са Привременим институцијама самоуправе у Приштини уз посредовање Европске Уније, укључујући процес имплементације постигнутих договора, видети: http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/akta_procedura/2013/1666-13.pdf
- Надић, Д. (2012). *Огледи из политичке екологије [Experiments from Political Ecology]*, Факултет политичких наука Универзитета у Београду, Београд
- Одлука бр. 06/134, *Влада Косова*, Приштина, (2017), видети: <http://www.kryeministri-ks.net/?page=3,5>
- Парезановић, М. (2014). *Енергетска безбедност*, Нова српска политичка мисао, Београд
- Први споразум о принципима нормализације односа Београда и Приштине, (2013), видети: <http://www.kord-kim.gov.rs/lat/p03.php>
- Споразуми у вези са енергетиком, *Канцеларија за Косово и Метохију Владе Србије*, (2013), видети: <http://www.kim.gov.rs/p04.php>
- Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025, са пројекцијама до 2030, *Службени гласник РС*, бр. 101(2015)
- Pascual, C. (2015). *The New Geopolitics of Energy*, Columbia/SIPA, Center on Global Energy policy, New York
- Yergin, D. (2006). „Ensuring Energy Security”, *Foreign Affairs*, Vol. 85, No. 2, pp. 69–82.

THE ENERGY ASPECT OF THE BRUSSELS NEGOTIATIONS

Željko Jović

National Security Academy, Belgrade, Serbia

Summary

In addition to the introduction and conclusion, the research paper "The Energy Aspect of the Brussels Negotiations" contains two chapters and a subsection.

The first chapter points to several definitions of energy security, as construed by both home and foreign authors who provided a significant and widely recognized contribution to this area of science.

The second chapter offers a brief, yet sufficiently comprehensive overview of the most important developments which took place in the framework of the negotiations held between the delegations of Belgrade and Prishtina, in conditions of holding diametrically opposed views on the issue of the status of Kosovo and Metohija.

The subchapter "The Energy Aspects of the Belgrade and Prishtina Negotiations," looks into all the key agreements related to the issue of energy, signed over the course of said negotiations.

One of the key objectives of this paper was to use this subsection to bring attention to the critical aspects of the agreements reached in the field of energy, especially those which may significantly affect not only the overall energy security, but also other segments of the security of the Republic of Serbia, viewed in a broader sense (economic, political, military security).

Thus, this section of the paper doubly underscores the strategic importance of the Substation "Valač" as well as all possible ramifications of a potential unilateral decision of the ENTSO-E to accept the so-called Kosovo into its full membership (i.e. without implementing the part of agreement which warrants that the membership of "Kosovo" within the ENTOS-E would be possible only after two new Serbian electric power companies have been incorporated in the north of Kosovo and Metohija).

The concluding remarks emphasize the importance of the energy ties between Central Serbia and Kosovo and Metohija, and the fact that the Serbs and Albanians in Kosovo and Metohija share a common future, be it that they opt for a conflict and the cooling of relations, or for making agreements, or at least, having a civilized dialogue.

The main conclusion from these observations is that this shared future of the Serbs and the Albanians in Kosovo and Metohija, a future that is bound to color the overall relations between the two peoples (and will most certainly have a ripple effect on all respects of policies and the security situation in the entire Western Balkans region), would to a large extent be determined by either making a compromise or arguing on topics raised in the context of negotiations in Brussels, among which the issues in the field of energy hold a significant place.